

Järnvägssäkerhet Faktapakiet för fostrare

Innehåll

KORSA JÄRNVÄGAR OCH VARA UPPMÄRKSAM	3
VAD SÄGER LAGEN OM ATT KORSA JÄRNVÄGAR?	3
KORSA JÄRNVÄGEN PÅ OTILLÅTET SÄTT.....	4
TÅG HAR ALLTID FÖRKÖRSRÄTT!	4
ETT TUNGT TÅG MED HÖG HASTIGHET SAKTAR IN LÅNGSAMT	4
VID EN KOLLISION VINNER ALLTID TÅGET	4
VARA UPPMÄRKSAM VID PLANKORSNINGAR	5
HUR MAN BÖR AGERA VID PLANKORSNINGAR	5
PLANKORSNINGENS VARNINGSANLÄGGNINGAR	6
BOMMARNÄ	6
VARNINGSLJUS	6
ATT LÄRA IN TIDTABELLER SKYDDAR INTE FRÅN OLYCKSRISKER!	6
LEK OCH SKADEGÖRELSE I JÄRNVÄGS OMGIVNINGAR	7
LAGEN FÖRBJUDER VISTELSE PÅ JÄRNVÄGSOMRÅDEN	7
LIVSFARLIGT ATT VISTAS PÅ SPÅRET	7
SÄKERHETSAVSTÅNDET FRÅN SPÅRET ÄR FLERA METER!	7
JÄRNVÄGSBROAR OCH JÄRNVÄGSTUNNLAR	7
PÅ JÄRNVÄGSOMRÅDEN LURAR ELEKTRISKA FAROR!	8
SKADEGÖRELSE PÅ KONTAKTLEDNINGAR	8
SKADEGÖRELSE PÅ SPÅRDELAR OCH TÅG	8
PLANKORSNINGSMÄRKEN.....	9

Korsa järnvägar och vara uppmärksam

Vad säger lagen om att korsa järnvägar?

Järnvägar får endast korsas på ställen som är avsedda för övergång, det vill säga

plankorsningar¹. Med plankorsning avses en korsning mellan väg och räls där vägen och rälsen möts på samma nivå. Trafikmärken som informerar om plankorsningar finns i slutet av denna promemoria. I 7 § i vägtrafiklagen (3.4.1981/267) fastslås följande om att korsa plankorsningar vid järnvägar:

Tåg skall lämnas fri passage. Med tåg avses i denna paragraf varje anordning som löper på järnvägsskenor.

Vägtrafikant som närmar sig plankorsning med järnväg skall iakttaga särskild försiktighet och, oberoende av eventuella skyddsanordningar, vara uppmärksam på om tåg närmar sig. Förare av fordon skall härvid använda sådan hastighet att

fordonet vid behov kan stannas före banan.

Vägtrafikant får ej börja korsa järnväg, om tåg närmar sig eller ljussignal ålägger honom att stanna, särskild ljudsignal ljuder eller bom är nedfäld eller i rörelse. Han skall då stanna på betryggande avstånd från banan, före signalanordningen eller bommen. När järnväg får korsas, skall det ske utan dröjsmål.”

Vägtrafikanter bär själva ett stort ansvar för hur de agerar vid plankorsningar och när de korsar järnvägar. Tåg och annan spårtrafik har alltid förkörsrätt. Lokförare hinner inte upptäcka personer som går på spåret framför tåget tillräckligt tidigt för att hinna stanna tåget. Tågets hastighet kan vara hög, upp till 200 km/h, varvid det rör sig framåt ungefär 55 meter i sekunden. Dessutom har tåg mycket stor massa. Ett långt godståg kan väga upp till 4 500 ton (4 500 000 kg). Friktionen mellan skenornas yta och tåghjulen är liten, och därför kan tåget inte stanna på en sträcka som är inom synhåll.

¹ Förutom faktiska plankorsningar finns det plattformstigar på perrongen. Till skillnad från plankorsningar är dessa inte försedda med varningsmärken. Plattformstigarna är på väg att försvinna, men de som fortfarande finns kvar jämföras med plankorsningar vad gäller den korsande personens skyldigheter.

Korsa järnvägen på otillåtet sätt

Att korsa järnvägen någon annanstans än vid plankorsningar är detsamma som obehörig vistelse på järnvägen och därmed en straffbar handling. Det är dessutom farligt.

Obehörig vistelse på spåren är förbjudet. Det krävs alltid tillstånd för att vistas på järnvägsområdet, såsom bangården eller banvallen. Att korsa spåret på annan plats än vid officiella övergångsställen är absolut förbjudet. Obehörig vistelse på bangårdsområden, spår, järnvägsbroar eller järnvägstunnlar som allmänheten inte har tillträde till är förbjudet, och enligt 85 § i järnvägslagen kan överträdelse av järnvägslagstiftningen ge bötesstraff.

Tåg har alltid förkörsrätt!

Vägtrafikanter bär själva ett stort ansvar för hur de agerar vid plankorsningar och när de korsar järnvägar. Tåg och annan spårtrafik har alltid förkörsrätt. Lokförare hinner inte upptäcka personer som går på spåret framför tåget tillräckligt tidigt för att hinna stanna tåget.

Ett tungt tåg med hög hastighet saktar in långsamt

Tågets hastighet kan vara hög, upp till 200 km/h, varvid det rör sig framåt ungefär 55 meter i sekunden. Dessutom har tåg mycket stor massa. Ett långt godståg kan väga upp till 4 500 ton (4 500 000 kg). Eftersom friktionen mellan skenornas yta och tåghjulen dessutom är liten kan tåget enligt fysikens lagar inte stanna på en sträcka som är inom synhåll. Den normala stoppsträckan för ett tåg är i allmänhet 600–1 200 meter oberoende av tågets hastighet eller massa. Oftast avverkar tåget sträckan som är inom synhåll på några sekunder.

Vid en kollision vinner alltid tåget

Ett tåg som rör sig på skenorna kan av naturliga skäl inte väja för ett hinder på rälsen, utan kolliderar ofrånkomligen med det. Vid en krock där en av de inblandade är ett tåg eller till och med en mindre enhet som rör sig på spåren, såsom ett lok eller en arbetsmaskin, är bilisten eller den som representerar lätttrafiken alltid förloraren. Dessutom kan en kollision med till exempel en bil vara ödesdiger för lokföraren, och om tåget till följd av kollisionen spårar ur kan det leda till en allvarlig tågolycka där även passagerarnas och utomstående personers liv är i fara.

Vara uppmärksam vid plankorsningar

När man korsar en plankorsning bör man iakttäta stor försiktighet och vara mycket uppmärksam. Det är personen som korsar spåret som själv har ansvaret för att det går säkert till.

Vid plankorsningar har man uppmärksammat övergångsförhållandena så att det är så säkert och smidigt som möjligt att korsa järnvägen. Vid plankorsningar försöker man se till att sikten är så bra att det går att upptäcka tåg tillräckligt långt bort. Dessutom strävar man efter att hålla brädfodringen vid plankorsningar i sådant skick att det går snabbt att korsa järnvägen. Om man olovligen korsar järnvägen på en plats som inte har skapats för övergång har ingen sett till att sikten är så pass god att man kan upptäcka tåget i tid, när det är tillräckligt långt bort.

Olagliga övergångsställen finns ofta i kurvor, backar eller på andra platser med dålig sikt där tåget kan överraska personen som korsar järnvägen. På olagliga övergångsställen finns av naturliga skäl ingen brädfodring som gör det enklare att korsa spåret, och därför tar övergången längre tid. Man kan även snubbla på rälsen och träbalkarna eller stuka foten när man kliver på rälsen.

På många platser sitter det skyltar om att det är förbjudet att gå på spåren. Det är många som tänker

att det bara syftar på att man inte får gå i samma riktning som spåret, men det är precis lika förbjudet att gå över spåret.

Hur man bör agera vid plankorsningar

- Minska farten i god tid före plankorsningen och stanna före den.
- Cyklister bör kliva av cykeln och leda den över plankorsningen.

När man korsar spåret är det mycket viktigt att vara uppmärksam så att man inte missar ett tåg som närmar sig:

- Alla faktorer som stör sinnena måste minimeras. Därför bör man till exempel ta ur hörlurar ur öronen och avsluta samtal innan man kommer fram till plankorsningen.
- Innan järnvägen korsas måste man titta åt båda hållen, och om det finns flera spår ska man slänga en blick åt vardera hållet före varje spår.

När man ska korsa en järnväg, eller befinner sig nära en elektrifierad järnväg och kontaktledningar, måste man försäkra sig om att inget föremål är så högt att det kommer i närheten av spänningsförande delar. Observera att föremålet inte ens behöver röra de spänningsförande delarna – det räcker med att föremålet kommer för nära för att

man ska få en dödlig elektrisk stöt. Sommartid har det till exempel inträffat olyckor med elektriska stötar på grund av metspön.

Plankorsningens varningsanläggningar

Vid korsningar som är försedda med bommar måste man trots bommarna själv försäkra sig om att det inte kommer något tåg. Bomanläggningen eller andra varningsanläggningar kan vara ur funktion eller ha tagits ur bruk av någon anledning, även om detta är ytterst ovanligt.

Bommarna

En bom som fälls ner innebär att ett tåg är på väg. Man får aldrig gå under, mellan eller runt nedfällda bommar eller bommar som är på väg ner. Om ett tåg står och blockerar plankorsningen så att det inte kan korsas får man inte börja gå runt tåget, utan måste vänta på att tåget lämnar plankorsningen. Det är under inga omständigheter tillåtet att gå under eller mellan tågagnarna! Tåget kan helt plötsligt börja åka, varvid personerna hamnar under hjulen.

Varningsljus

Varningsljuset blinkar vitt när det inte finns tåg i närheten. När ett tåg närmar sig börjar det blinka rött vid plankorsningen och när tåget befinner sig vid plankorsningen lyser det rött oavbrutet. Tåg som närmar sig

ska alltid lämnas företräde. Det kan vara svårt att bedöma tågets hastighet och man kan inte vara säker på att hinna korsa spåret innan tåget är framme.

När tåg passerar en plankorsning måste de väntande personerna stå tillräckligt långt bort från spåret så att de inte utsätts för några risker i samband med att tåget åker förbi. Efter att tåget har passerat och man har försäkrat sig om att det inte är ytterligare ett tåg på väg ska man korsa plankorsningen snabbt, men utan att jäkta. Det är inte riskfyllt att korsa en järnväg så länge de som korsar spåret själva ser till att göra det på ett säkert sätt.

Att lära in tidtabeller skyddar inte från olycksrisker!

Tågtidtabeller kan ändras utan att det utgår någon särskild information om detta. Godstågens tidtabeller har dessutom ett spelrum på flera timmar, varför obehöriga inte kan känna till tågtiderna. På rälsen åker även många arbetsmaskiner, växellok m.m., som framförallt åker då tidtabellen för andra tåg tillåter det. Av denna anledning måste man alltid kontrollera att det just för tillfället inte närmar sig ett tåg eller annat färdmedel längs spåret från något håll. Vid två- eller flerspåriga bansträckor måste man försäkra sig om att alla spår är fria. Det måste man göra även om ett tåg precis har passerat plankorsningen eftersom ett annat tåg kan vara på väg.

Lek och skadegörelse i järnvägs omgivning

Lagen förbjuder vistelse på järnvägsområden

Järnvägen och dess omgivning är ingen lekplats och obehörig vistelse på järnvägsområdet och dess byggnader och konstruktioner är förbjudet. Med järnvägsområde menas området som behövs för att sköta järnvägen och dess trafik. Järnvägsområdet innehåller spårområdet, som avser spåret och bangården samt området som krävs för konstruktioner och anläggningar i direkt anslutning till dessa (bl.a. elkonstruktioner och säkerhetsanläggningar). I 68 § i järnvägslagen (29.6.2006/555) regleras följande:

”Den som uppsåtligt -- obehörigen rör sig eller vistas på bangårdsområde, spår eller järnvägsbro eller i järnvägstunnel som allmänheten inte har tillträde till, -- skall, om inte gärningen är ringa eller om inte strängare straff bestäms någon annanstans i lag, för brott mot järnvägslagstiftningen dömas till böter.”

Livsfarligt att vistas på spåret

Tåg som rör sig på spåren är farliga av flera anledningar. Moderna tåg väser inte såsom ånglok när de åker och på helsvetsade spår är ljudet från tåghjulen inte särskilt högt. Tåg är alltså nästintill ljudlösa och kan därför närma sig utan att man

märker det. I synnerhet på bangårdar, men även på spåren, måste komma ihåg att det kan röra sig flera tåg. På rälsen intill kan det närma sig ett tåg som en oförsiktig trafikant, som väjer för ett annat tåg, kan hamna under.

Säkerhetsavståndet från spåret är flera meter!

Det kan även vara farligt att vistas i rälsens omedelbara närhet. När tåg passerar kan det till exempel från underredet eller hjulen lossna snö, is och lösa delar, som med stor kraft kan träffa en person som står för nära. Dessutom kan trycket eller suget som uppstår när tåget är i rörelse göra så att föremål, stenar, grus m.m. från spåret och området intill flyger upp i luften och cirkulerar runt tåget.

Järnvägsbroar och järnvägstunnlar

Det är ödesdigert att olovligen vistas på järnvägsbroar eller i järnvägstunnlar och överraskas av ett tåg. På broar och i tunnlar ryms det inte andra trafikanter samtidigt med tåget, och man kan omöjligt komma därifrån tillräckligt snabbt. Broar och tunnlar med järnväg är endast avsedda för tåg och spåren ska därför inte användas till att gå eller leka på.

På järnvägsområden lurar elektriska faror!

Det är livsfarligt att klättra upp på vagnarnas tak eller i stolpar på elektrifierade järnvägar. För att värma upp vagnarna används elektrisk spänning på 1 500 volt och kontaktledningarna i det elektrifierade bannätet har en högspänning på 25 000 volt. Förutom kontaktledningarna finns det även andra spänningsförande delar i den elektrifierade järnvägens balkar och kontaktledningsstolpar.

Ljusbågsfenomen

Spänningen i kontaktledningarna är så stor att den kan gå över i en ljusbåge 30 cm från själva ledningen, beroende på väderförhållandena till och med ännu längre bort. Temperaturen i ljusbågen kan vara upp till 5 000 °C och om den träffar en människa får personen yttre och inre brännskador, förlorar kroppsdelar eller dör.

Utöver de elektriska farorna är det inte säkert att lokföraren är medveten om barn som leker i vagnarna eller i närheten av dem. Om tåget överraskande sätts i rörelse är det stor risk att barnen blir påkörda. Man bör också tänka på att barnen inte heller nödvändigtvis upptäcker loket eller dess förare eftersom loket antingen kan vara i tågets främre eller bakre ände.

Skadegörelse på kontaktledningar

Säkerhetsexperter känner till fall med ödesdiga konsekvenser där man har kastat föremål på kontaktledningarna eller försökt röra dem. Om exempelvis en cykelkedja eller järnstång kastas på en kontaktledning är det inte alls säkert att det resulterar i spännande gnistor, utan det kastade föremålet kan explodera och med stor kraft slunga i väg splitter åt alla håll. Med lite otur kan föremålet även återvända som en bumerang, från ledningen och rätt ner på personen som kastat i väg det, med sådan hastighet att personen inte hinner väja undan.

Skadegörelse på spårdelar och tåg

Förutom materiella skador kan skadegörelse även leda till att människoliv går förlorade. De som är utsatta för risker är ofta personerna som utför skadegörelsen. Föremål som placeras på spåret kan i värsta fall få tåget att spåra ur, varvid tågpersonalen och passagerarna samt utomstående på platsen är i farozonen. Föremål som placeras på skenorna, såsom stenar och mynt, kan också slungas på dem som leker. Att kasta sten eller dylikt på tåg är farligt för tågpersonalen och passagerarna och ibland även för den som kastar, om det kastade föremålet studsar på tågsidan och tillbaka på personen.

Plankorsningsmärken

Plankorsning med järnväg, utan bommar

Plankorsning med järnväg, med bommar

Plankorsning med enkelspårig järnväg

Plankorsning med två- eller flerspårig järnväg

Avståndsmärken för plankorsning med järnväg